

Niina Malm sd m.fl.

Interpellation om jämlik lönesättning

Till riksdagen

En ökad jämställdhet mellan könen i fråga om lönesättningen har varit en av de mest bestående utmaningarna på den finländska arbetsmarknaden under de senaste decennierna. Lönenivån i kvinnodominerade branscher släpar fortfarande efter lönenivån i typiska mansdominerade branscher då man jämför lönen och arbetskraven. Under de senaste kollektivavtalsförhandlingarna har dessa branscher försökt ta sig ur lönesvackan genom att söka kollektivavtalslösningar som till sin nivå överskrider den allmänna löneutvecklingen.

Nu strävar regeringen efter att genom proposition RP 146/2024 rd förhindra låglönebranschernas försök att förbättra sin relativa ställning. Propositionens kärninnehåll är strävan att begränsa riksmedlaren handlingsfrihet och binda hans händer vid medling i arbetstvister så att hen inte lägger fram förslag vars nivå överskrider löneuppgörelsen inom exportbranscherna. Även om regeringen under beredningen har varit tvungen att ändra propositionens ordalydelse så att den blir mindre ovillkorlig, framgår detta syfte dock fortfarande tydligt av propositionen.

Stabiliteten och kontinuiteten på arbetsmarknaden i Finland har traditionellt upprätthållits genom partifältets delade förståelse för att statsmakten inte bör börja blanda sig i lönebildningen genom förhandlingar eller mikromanagera enskilda förhandlingsfrågor på arbetsmarknaden. Regeringen har nu avvikit från denna linje, som allmänt godkänts som klok, och gått in för att bryta ner riksmedlaren oberoende, vilket har varit en väsentlig del av det finländska arbetsmarknadssystemet.

Propositionens konsekvenser

Det står klart vilka som förlorar till följd av propositionen. Om exportbranscherna fastställer en maximinivå för löneökningar är det omöjligt för andra branscher att förbättra sin ställning i förhållande till dem. Det drabbar låglönebranscher, antingen i förhållande till arbetskraven eller i absoluta tal. Dessa branscher är i allmänhet kvinnodominerade branscher där man arbetar exempelvis som vård- och omsorgspersonal, lärare, yrkesutbildade personer inom småbarnspedagogiken eller som försäljare inom handeln. Genom propositionen gör regeringen det därmed svårare att stärka jämställdheten på arbetsmarknaden. Samtidigt begränsar propositionen å andra sidan också möjligheterna för andra anställda inom den offentliga sektorn, såsom poliser eller Försvarsmaktens personal, att höja sin lön.

Det finns två särskilt betydande fall där en enskild större bransch under de senaste decennierna har avvikit klart uppåt från den allmänna löneförhöjningslinjen. Det handlar om förhandlingsre-

Interpellation IP 7/2024 rd

sultatet för vårdpersonalen inom hälso- och sjukvården åren 2007 och 2022. Det är uppenbart att propositionen är problematisk med tanke på jämställdheten, om avsikten med den är att i fortsättningen undanröja eller bekämpa möjligheterna för kvinnodominerade låglönebranscher till löneförhöjningar som överstiger den allmänna linjen.

Det råder ingen oklarhet om exportbranschernas stora betydelse för Finlands samhällsekonomi. Lagförslaget bidrar dock också till att försvåra förhandlingarna om kollektivavtal inom dessa branscher. Om exportbranscherna faktiskt blir tvungna att komma överens om nivån på löneförhöjningarna för hela arbetsmarknadsstrukturen, tillför det dessa för Finlands ekonomi obestridligen viktiga förhandlingar en stor mängd intressen som inte hör hemma där. En av principerna för den finländska arbetsmarknadsmodellen har varit att olika branscher förhandlar fram sina egna lösningar utifrån branschens egna intressen och förhållanden och att avtalspraxis kan utvecklas i enlighet med utvecklingen inom olika samhällssektorer. Exportsektorerna bör också kunna fatta sina beslut utan att fokusera på konsekvenserna för hela arbetsmarknaden.

Riksmedlarinstitutionen har upprepade gånger visat sig kunna producera balanserade framställningar som starkt beaktar det ekonomiska läget i Finland och den allmänna linjen för löneförhöjningar. Samtidigt har det varit viktigt att medlaren också har haft frihet att söka olika lösningar och beakta individuella situationer inom olika branscher. Genom denna proposition bryts medlarens opartiskhet, som har varit en avgörande förutsättning för att medlingsarbetet ska lyckas. Propositionen anses inte ens sträva efter jämställdhet, utan dess enda syfte är att dämpa nivån på löneförhöjningarna genom att i själva verket binda medlingsverksamheten till lönetaket. Detta inte bara försvårar medlarens arbete och fråntar medlaren verktyg, utan det hotar också att försvaga medlarinstitutionen. Om man i förväg känner till att medlaren är bunden att främja en lösning med ett visst innehåll är det svårt att förvänta sig att parterna alltför seriöst kommer att satsa på att söka en lösning hos medlaren. Det finns en risk för att besök hos medlaren blir en obligatorisk formalitet som inte längre på samma sätt som tidigare faktiskt bidrar till att nå samförstånd.

Omfattande kritik mot propositionen

Propositionen har i olika skeden mött rikligt med motiverad kritik. Utöver arbetsmarknadsaktörerna har exempelvis justitiekanslern i sitt utlåtande om propositionsutkastet ansett att det är fråga om en ny linje där man genom lag ingriper i kollektivavtalens frihet. Enligt justitiekanslern öppnar man på så sätt för oförutsägbara framtida konsekvenser och det finns en risk för att man genom att lagstiftningsvägen ingripa i arbetsmarknadsorganisationernas avtalsautonomi och medlingsinstitutionens oberoende äventyrar funktionsdugligheten hos det avtalsbaserade arbetsmarknadssystemet på ett oändamålsenligt och juridiskt problematiskt sätt.

Om regeringen inte är beredd att lyssna på experter, arbetstagarorganisationer eller medborgare, skulle den då kunna lyssna ens på justitiekanslern i statsrådet? På längre sikt tjänar det ingens intresse att politiken tar sig för att blanda sig i löneförhandlingarna på arbetsmarknaden. När portarna öppnas kan det vara svårt att stänga dem igen. Slutresultatet kan vara en reglering som förändras valperiodsvis enligt balansen mellan regering och opposition och att man vid riksdagsvalet försöker bjuda över varandra i termer av löneförhöjningar. Att ett sådant upplägg är skadligt borde åtminstone statsministerpartiet komma ihåg.

Interpellation IP 7/2024 rd

Sammanfattning

Regeringen har ibland försvarat sin proposition också med att den egentligen inte skulle förändra eller ha större inflytande på någonting. Förklaringen är inte trovärdig när det samtidigt har varit extremt viktigt för regeringen att trots allt driva igenom den allmänt kritiserade lagen.

Det är i sig en helt motiverad och vedertagen praxis att löneuppgörelsen inom exportbranscherna skapar ramar för förhandlingsomgången på arbetsmarknaden. Däremot är det inte motiverat att genom lagstiftning försöka förhindra avvikelser från denna linje när det behövs till exempel för att överbrygga lönegapet i kvinnodominerade låglönebranscher. Nu lägger regeringen fram en proposition som syftar till att säkerställa att de som befinner sig i en lönesvacka också stannar kvar där. Propositionen är en fortsättning på regeringens politik som konsekvent försvagar arbetstagarnas ställning. Den baserar sig inte på ett verkligt behov och den medför inte någon nytta för Finland eller dess ekonomi. Propositionen bidrar endast till att skapa oro och förvirring på arbetsmarknaden och försvagar den betydelsefulla riksmedlarinstitutionen.

På grundval av det ovanstående och med hänvisning till 43 § i Finlands grundlag framställer vi följande interpellation till den behöriga ministern:

Vilket är det faktiska konkreta behov som regeringens proposition grundar sig på,

vilka är riksmedlarens misslyckanden, som den föreslagna lagen i fortsättningen syftar till att förhindra,

anser regeringen verkligen att det att politiker ingriper i lönebildningen i förhandlingssystemet på arbetsmarknaden främjar arbetsmarknadssystemets funktion och stabilitet på längre sikt,

anser regeringen att det är rätt att försöka förhindra löneförhöjningar som överstiger den allmänna linjen i en situation där dessa i praktiken har sökts av kvinnodominerade låglönebranscher,

hur anser regeringen att låsningen av lönesvackan i kvinnodominerade branscher påverkar strävan att stärka jämställdheten på arbetsmarknaden,

om man inte ska kunna gå in för högre löneavgöranden än inom exportbranscherna, hur ska låglönebranscherna enligt regeringens uppfattning kunna ta sig ur lönesvackan,

anser regeringen verkligen att en begränsning av riksmedlarens befogenheter genom lagstiftning är ett effektivt och nödvändigt sätt att värna om den finländska exportindustrins kostnadskonkurrenskraft,

hur bedömer regeringen att propositionen påverkar attraktionskraften och tillgången på arbetskraft i vårdbranschen, eftersom särskilt vårdbranschen redan lider av en sådan brist på arbetskraft att tillgången till social- och hälsovårdstjänster är hotad och det i praktiken

Interpellation IP 7/2024 rd

inte går att åtgärda lönegapet inom den offentliga social- och hälsovården utan allmänna höjningar som är högre än genomsnittet, och

om regeringen hävdar att den föreslagna lagen har liten betydelse eller effekt, varför måste man då med våld försöka driva denna lag trots allt motstånd och all kritik som den möter och all den oro som orsakas på arbetsmarknaden?

Interpellation IP 7/2024 rd

Helsingfors 11.10.2024

Niina Malm sd
Antti Lindtman sd
Tytti Tuppurainen sd
Eveliina Heinäluoma sd
Timo Suhonen sd
Johan Kvarnström sd
Lauri Lyly sd
Pinja Perholehto sd
Eemeli Peltonen sd
Helena Marttila sd
Johannes Koskinen sd
Paula Werning sd
Kim Berg sd
Jani Kokko sd
Ville Merinen sd
Matias Mäkynen sd
Tuula Väättäinen sd
Pia Viitanen sd
Miapetra Kumpula-Natri sd
Ilmari Nurminen sd
Mika Kari sd
Juha Viitala sd
Piritta Rantanen sd
Saku Nikkanen sd
Anna-Kristiina Mikkonen sd
Joona Räsänen sd
Aki Lindén sd
Tuula Haatainen sd
Marko Asell sd
Seppo Eskelinen sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Kimmo Kiljunen sd
Suna Kymäläinen sd
Pekka Aittakumpu cent
Petri Honkonen cent
Hannu Hoskonen cent
Antti Kaikkonen cent
Eeva Kalli cent
Vesa Kallio cent
Anne Kalmari cent
Hilkka Kemppi cent
Tuomas Kettunen cent
Hanna Kosonen cent
Antti Kurvinen cent

Interpellation IP 7/2024 rd

Mika Lintilä cent
Markus Lohi cent
Hanna-Leena Mattila cent
Timo Mehtälä cent
Olga Oinas-Panuma cent
Jouni Ovaska cent
Hanna Räsänen cent
Annika Saarikko cent
Mikko Savola cent
Markku Siponen cent
Eerikki Viljanen cent
Mika Riipi cent
Timo Furuholm vänst
Veronika Honkasalo vänst
Jessi Jokelainen vänst
Mai Kivelä vänst
Anna Kontula vänst
Minja Koskela vänst
Pia Lohikoski vänst
Laura Meriluoto vänst
Aino-Kaisa Pekonen vänst
Johannes Yrttiaho vänst
Alviina Alametsä gröna
Fatim Diarra gröna
Tiina Elo gröna
Bella Forsgrén gröna
Pekka Haavisto gröna
Hanna Holopainen gröna
Krista Mikkonen gröna
Jenni Pitko gröna
Oras Tynkkynen gröna
Sofia Virta gröna
Harry Harkimo liik
Lotta Hamari sd